

Totalrenovera Sverige – gryningstid för en Green New deal för full sysselsättning, välfärd och klimatansvar!

Svensk sjuk- och äldreomsorg stod dåligt rustade när pandemin slog till. Det fanns en utbredd kritik mot att Regeringen amorterat 250 miljarder kronor på en redan låg statsskuld i stället för att rusta välfärden. Ledande vänsterpartister instämde.

Men att skuldamortering fått gå före välfärd beror på det finanspolitiska ramverk som också Vänsterpartiet står bakom. Ladorna har varit fulla och resurserna har funnits. Men stelbenta regelverk har låst ladan för finansministern. Det behövs ett nytt progressivt ekonomiskt regelverk som underlättar välfärdssatsningar och klimatinvesteringar.

Det finanspolitiska regelverk som Vänsterpartiet av oklar anledning anslöt sig till 2016 innebär att offentlig sektor ska visa ett årligt överskott på i genomsnitt 0,33 procent av BNP, cirka 15 miljarder kronor, över en konjunkturykel. Till skillnad från företag och hushåll får staten inte heller finansiera investeringar med lån.

Bakom regelverket finns även ett tydligt ideologiskt synsätt, politikens handlingsutrymme ska begränsas. Högerekonomen Lars Jonung, rådgivare åt Carl Bildt under statsministertiden, är en av ramverkets mest hängivna försvarare. Han är tydlig med att det inte bara handlar om ekonomi. ”Finansministern är en källa till instabilitet. Därför behöver hen en tvångströja i form av ett finanspolitiskt ramverk. Plus ett finanspolitiskt råd som vakthund”, säger Jonung i ett ögonblick av klarspråk.

Vi behöver ett ekonomiskt ramverk som möjliggör en Green New Deal

Det finanspolitiska ramverket är inte heller en fråga bland många andra. Som namnet anger sätter det ramarna för vad som kan åstadkommas på andra politikområden. För Vänsterpartiet är det särskilt allvarligt att det lägger hinder i vägen för kampen för full sysselsättning och en rättvis klimatomställning, två av huvudingredienserna i en Green New Deal.

Ekonomer från LO och dess medlemsförbund betonar ofta att låg efterfrågan i ekonomin gör att arbetslösheten biter sig fast. Den kritiken träffar också Vänsterpartiet.

”Ingångna avtal ska hållas”, är med rätta en hederssak för Vänsterpartiet. Men denna gång blir konsekvensen att partiets budgetförslag lojalt håller sig inom de gränser det finanspolitiska ramverket medger. Med Vänsterpartiets budgetförslag hade utgifterna varit större men detta hade fullt ut finansierats av skattehöjningar. Den samlade efterfrågan hade alltså i stort sett blivit densamma som med regeringens politik och arbetslösheten likaså.

I klimatpolitiken blir det finanspolitiska ramverkets tvångströja än tydligare. Partiets klimatpolitiska talesperson Jens Holm träffar helt rätt när han skriver att ”Med de idag gällande reglerna för statens finanspolitik är det omöjligt att nå upp i de investeringsvolymerna som situationen kräver.” Om klimatinvesteringar ska finansieras krona för krona med skatteintäkter blir de för små, kommer för sent och ställs emot vård, skola och omsorg. De möjligheter som öppnas genom att staten kan låna till negativ realränta spelas bort.

Negativ realränta innebär att den nominella räntan är lägre än inflationen. Något som innebär att summan av alla amorteringar och räntebetalningar på ett lån blir lägre än det ursprungliga lånebeloppet räknat i fast penningvärde. Ekonomerna kallar det för att ”få betalt för att låna”. Även med snävast tänkbara ekonomiska kalkyler blir det billigare att låna till investeringar än att finansiera med höjda skatter.

Från ord till handling i klimatpolitiken – det handlar om vår framtid

Vänsterpartiets klimatretorik är med rätta kraftfull. Det råder ett klimatnödläge. När partiledningen sedan ska förklara varför satsningarna i ”skuggbudgeten” trots det är så blygsamma lyfts förslaget om en grön, statlig investeringsbank fram. Den föreslås vara på plats 2022 och ha ett eget kapital på 100 miljarder kronor (Vänsterpartiets budgetmotion med anledning av prop. 2020/21:100). Men sanningen är att förslaget inte kan genomföras inom ramen för det finanspolitiska ramverket.

Grundtanken är bra, även om en sådan bank inte kan ersätta statliga klimatinvesteringar. Det kapital banken lånar ut har den själv lånat upp på kapitalmarknaden. Det påverkar inte statens finanser.

Men en nystartad bank måste också ha ett ägarkapital och detta måste staten skjuta till. Och såväl svensk budgetlag som EU-regler är glasklara, kapitaltillskott till statliga företag måste redovisas som en utgift i budgeten, under utgiftspost 1:17 i Utgiftsområde 24 Näringsliv för att vara exakt.

De 100 miljarder kronor i eget kapital som förslaget förutsätter kunde enkelt finansieras genom att staten lånar upp dem. Ska det finanspolitiska ramverket respekteras måste finansieringen däremot ske genom höjda skatter eller besparingar. Därför redovisar Vänsterpartiets budgetförslag aldrig dessa kostnader. Men att lägga fram budgetförslag som de facto har ett svart hål på 100 miljarder kronor i oredovisade utgifter är inte en bra politik för ett parti som vill ha hög trovärdighet i den ekonomiska politiken.

En politik mer åtstramande än EU-reglerna

Det finanspolitiska ramverket är också betydligt stramare än EU:s av europeisk vänster så hårt kritiserade regler. Efter att under pandemin ha varit suspenderad ska nu EU:s stabilitetspakt skrivas om. Ett av förslagen är att vissa investeringar ska undantas från reglerna för underskott och kunna lånefinansieras. Detta är en förutsättning för att EU:s klimatmål ska uppnås. Europas vänsterpartier är starkt engagerade i frågan och pressar sina länders regeringar. Progressiva ekonomer som Tomas Piketty och nobelpristagaren Josef Stiglitz manar EU: "bryt med de gamla budgetreglerna"!

Vänsterpartiet borde självfallet trycka på den svenska regeringen i denna fråga. Men så sker inte. Förklaringen är förstås att det inte går att trovärdigt argumentera för flexibla EU-regler och samtidigt stå bakom ett svenskt regelverk mer åtstramande än EU:s. Istället för att kroka arm med våra systerpartier i EU hamnar Vänsterpartiet på en passiv åskådarplats i den idag viktigaste ekonomiska stridsfråga i Europa som är den avgörande knuten att lösa upp för att kunna genomföra en Green New Deal.

Brådskande investeringsbehov för hundratals miljarder

Ibland hävdas att "skatter för de rika" är bättre än lånefinansiering. Men det är en falsk motsättning. Lånefinansiering behövs för att de stora samhällsinvesteringar som i allmänna ordalag nämns i partiets budgetmotioner ska finansieras och bli verklighet. Samtidigt stöder denna motion alla de förslag till högre skatter för välbeställda som Vänsterpartiet föreslår. De behövs för rättvisans skull och för att finansiera välfärden. Men klimatomställningen behöver ske snabbt och skattehöjningar kommer inte på långa vägar räcka till de brådskande samhällsinvesteringar som handlar om många hundratals miljarder för energieffektiviseringar, förnyelsebar energi, utbyggt järnvägsnät men också bostadsbyggande och samhällsanpassning på grund av klimatförändringen, exempelvis skydd mot ökad risk för översvämning i strandområden.

Investeringar i stället för amorteringar på en rekordlåg statskund

Företrädare för partiledningen säger ibland att de "kan tänka sig" andra budgetregler. "Balansmål" ska eftersträvas och en översyn av ramverket bör "tidigareläggas". Detta fördunklar dock mer än det förklarar och ger intryck av att det finanspolitiska ramverket är en lag som måste följas. Så är det inte. Ramverket är en politisk uppgörelse som varje parti kan säga ja eller nej till. Innan 2016 stod Vänsterpartiet fritt från ramverket och kunde förordna en kraftfullare investeringspolitik än idag. Något som inte lade hinder i vägen för budgetförhandlingar med regeringen. Sedan dess har behoven ökat i takt med att klimatkrisen blivit alltmer akut.

Uppslutningen bakom det finanspolitiska ramverket innebar en stor förändring av partiets ekonomiska politik. Även att förordna ett balansmål för den samlade budgeten är emellertid ett i ekonomisk debatt klassiskt tankefel. För även ett balansmål innebär att statens möjligheter att låna gratis inte utnyttjas och fortsatta amorteringar på statskulden trots klimat- och välfärdskris. Förklaringen är att skulden mäts som andel av en växande ekonomi. Eller som Vänsterpartiets chefsekonom Sandro Scocco formulerat saken, "Det finns i detta sammanhang en vanlig matematisk missuppfattning. Den går ut på att för att uppnå hållbarhet i statens finanser måste budgeten långsiktigt vara i balans. Så är det inte alls, tvärtom innebär en budget i balans att skuldkvoten minskar över tid."

Dags för en Green New Deal för klimatställning och full sysselsättning

Det stora satsningarna under pandemin har ibland tolkats som att det finanspolitiska ramverket inte längre gäller. Inget kunde vara mera fel. Regeringens budgetförslag är kristallklart, Sverige ska steg för steg tillbaka till överskott i de offentliga finanserna. Trots hög arbetslöshet och enorma klimatutmaningar.

Vänsterpartiet ska inte följa med på den resan. I stället för att passivt sitta i baksätet när de offentliga finanserna på nytt skruvas åt behöver vi bryta med den finanspolitiska tvångströjan.

Då kan vi göra allvar av talet om att ta på oss "ledartröjan" i klimatkampen. Vi kan lansera en Green New Deal av det slag som Bernie Sanders och Alexandria Ocasio-Cortez satt på den politiska kartan i USA och som också europeisk vänster omfamnat. Ett klimatprogram byggt på massiva lånefinansierade investeringar. Vi kan visa hur en grön, statlig investeringsbank kan finansieras. Vi kan på allvar föreslå en finanspolitik som höjer temperaturen i ekonomin så att arbetslösheten knäcks. Då kan vi stärka välfärden och arbetarklassen och samtidigt slå tillbaka högern och rasismen som frodats i åtstramningens tidevarv.

I dessa strider kommer vi att ha många allierade. "Från LO:s sida har vår viktigaste fråga (gentemot regeringen) varit att överskottsmålet måste bort, för att det stryker Sverige", sa LO:s förre ordförande Karl-Petter Thorwaldsson till Dagens ETC när han avgick. Och gång efter gång presenterar LO-ekonomerna investeringsprogram i den andan. Kommunal, Handels, Seko och flera andra förbund drar åt samma håll. (S)-föreningen Reformisterna har med sig de största partidistrikten Stockholm och Skåne på sin linje. Även Miljöpartiet har öppnat dörren för lånefinansiering av klimatinvesteringar. Vänsterpartiet får inte agera bromskloss utan måste gå täten för en ny ekonomisk politik.

"Stå inte där och titta på, in i ledet och börja gå", ropar vi till de som står på trottoaren på Första Maj. Den maningen bör Vänsterpartiet hörsamma när det gäller den ekonomiska politiken.

För 10 år sedan skrev vår ekonomiska talesperson och dåvarande partiordföranden för Vänsterpartiet en artikel på DN Debatt. Där står att Vänsterpartiet är emot ett finanspolitiskt ramverk med överskottsmål "...av demokratiska skäl, men också på grund av svårigheterna att föra en effektiv ekonomisk politik för full sysselsättning, ökad jämlikhet och starkare välfärd." Och det talas klarspråk om vilka förändringar som krävs. "Det behövs möjligheter för avskrivningar och lånefinansiering av statliga investeringar".

Det är den politiken Vänsterpartiet behöver hitta tillbaka till. För klimatet, välfärdens och framtida generationers skull.

Vi yrkar:

- a) att Vänsterpartiet slår fast att klimatinvesteringar och satsningar på välfärden framöver ska gå före en ytterligare minskning av statsskulden.
- b) att Vänsterpartiet lämnar det finanspolitiska ramverket.
- c) att Vänsterpartiet utarbetar ett förslag till Green New Deal, inspirerat av de tankegångar som den amerikanska vänstern presenterat. Det innebär att den bygger på massiva, lånefinansierade samhällsinvesteringar och förutom positiva klimateffekter också skapar många nya, välbetalda och trygga jobb.
- d) att Vänsterpartiet aktivt söker samarbete med den växande strömning inom den politiska och fackliga arbetarrörelsen vilka ser ett brott med det finanspolitiska ramverket som en förutsättning för en ny, progressiv ekonomisk politik för full sysselsättning.

Monika Roll, Vänsterpartiet Hässelby-Vällingby
Jonas Karlsson, Vänsterpartiet Uppsala
Thea Holmlund, Vänsterpartiet Hägersten
Jesper Sahlén, Vänsterpartiet Lund
Eva-Britt Svensson, Vänsterpartiet Växjö
Robert Armblad, Vänsterpartiet Växjö
Ann-Margarethe Livh, Vänsterpartiet Tensta Rinkeby Spånga
Marcus Wallin, Vänsterpartiet Alingsås

Erik Andersson Palm, Vänsterpartiet Vantör
Lisa Ahlqvist, Vänsterpartiet Kortedala-Gamlestad-Bergsjön
Arash Gelichkan, Vänsterpartiet Solna
Mårten Pavlov, Vänsterpartiet Lund
Gunilla Wahlberg, Vänsterpartiet Lund
Gunnar Fors, Vänsterpartiet Örnköldsvik
Raili Pikkusaari Vänsterpartiet Staffanstorp
Kenneth Innergård, Vänsterpartiet Hässelby-Vällingby
Dan Wikström Vänsterpartiet Orust
Anders Thelin, Vänsterpartiet Habo
Jan-Åke Kristofersson, Vänsterpartiet Älvsjö/Fruängen
Tore Pettersson, Vänsterpartiet Karlstad
Sune Nordström, Vänsterpartiet Hägersten.
Pär Moberg, Vänsterpartiet Skurup
Moa Rosenqvist, Vänsterpartiet Västra Södermalm
Niklas Vanhainen, V Hammarby-Skarpnäck
Alexander Aldäng, Vänsterpartiet Kortedala-Gamlestan-Bergsjön
Hampus Cronander, Vänsterpartiet Lerum
Alexander Elmgren, Vänsterpartiet Uppsala
Mina Jakobsson, Vänsterpartiet Karlstad